

УДК 338.242.2

Кошій О.В. д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті наголошено на необхідності забезпечення розвитку національної економіки, підвищенні її конкурентоспроможності та добробуту населення, проаналізовано рейтинг України в світі за рівнем валового національного продукту, індексом глобальної конкурентоспроможності, рівнем процвітання, рівнем валового національного доходу на душу населення, індексом глобалізації, індексом інновацій. Обґрунтовано необхідність включення національної економіки до процесу глобалізації та активізації інноваційної діяльності.

Ключові слова: національна економіка, конкурентоспроможність національної економіки, процес глобалізації, інноваційний розвиток національної економіки.

Кошій О.В.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье отмечена необходимость обеспечения развития национальной экономики, повышения ее конкурентоспособности и благосостояния населения, проанализирован рейтинг Украины в мире по уровню валового национального продукта, индексу глобальной конкурентоспособности, уровню процветания, уровню валового национального дохода на душу населения, индекса глобализации, индекса инноваций. Обоснована необходимость включения национальной экономики в процесс глобализации и активизации инновационной деятельности.

Ключевые слова: национальная экономика, конкурентоспособность национальной экономики, процесс глобализации, инновационное развитие национальной экономики.

Koschiy O.

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF ECONOMY OF UKRAINE

The article emphasizes the intensification of the intensity of the competitive struggle between countries of the world. The necessity of providing governments with welfare of the population and development of national economies under the conditions of limited resources is substantiated.

It is emphasized that today only high-level country of the world, which has a

high level of competitiveness on the world market, is able to reach a high standard of living of the population. It is these countries that are able to produce competitive goods and services, and make efficient use of resources. It is noted that many factors influence the state of the economy: the size of the gross domestic product, the availability of resources by the country, the propensity to innovate development.

Analyzed the rating of Ukraine in the world in terms of gross domestic product, the Global Competitiveness Index, the level of prosperity, the level of gross national income per capita index of globalization, innovation index. The necessity of inclusion of the national economy in the process of globalization and activation of innovation activity is substantiated.

The following indicators for Ukraine were found to be insignificant: the level of the gross national product, the index of global competitiveness, the level of prosperity, the level of gross national income per capita, the index of globalization, the index of innovations

It is noted that a special role to enhance the competitiveness of the national economy and the welfare of Ukrainian innovative development can play. Highlight perspective directions of innovative development of national economy in the fields of energy technology, biotechnology and modern agricultural technologies, information and communication technology, life sciences, oobototehnika, nanotechnology and new substances and materials, electronics, industrial technology, aerospace technology, transport and logistics technologies, recycling technologies, knowledge dissemination technologies.

Key words: national economy, competitiveness of the national economy, globalization process, innovative development of the national economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Нині інтенсивна конкурентна боротьба ведеться не лише між товарами, підприємствами чи галузями. Вона має місце і на рівні країн, які змагаються за лідируючі позиції на ринку та ресурси. Однак ресурси є обмеженими і як свідчить теорія «золотого мільярда» їх може вистачити лише для забезпечення високого рівня життя обмеженої кількості населення [1]. Тому перед урядами багатьох країн постає проблема пошуку шляхів забезпечення добробуту населення та розвитку національних економік в умовах обмежених ресурсів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми забезпечення успішного розвитку національних економік присвятили праці Згуровський М. З., Коротич О. Б., Матюх С. А., Самойлов О. Ф., Скірка Н. Я. тощо. Проте економіка України є унікальною, що вимагає ретельнішого її вивчення.

Цілі статті. Ціль статті полягає у вивченні проблем та виявленні перспективних шляхів розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як свідчить практика, досягнути високого рівня життя населення вдалося лише високорозвиненим країнам світу, які володіють високим рівнем конкурентоспроможності на світовому ринку. Такі країни здатні продукувати конкурентоспроможні товари та послуги, ефективно використовувати ресурси. На стан економіки країни впливає багато чинників: розмір валового внутрішнього продукту, забезпеченість країни ресурсами, схильність до інноваційного розвитку тощо.

Світовими лідерами за рівнем валового національного продукту у 2017 р. були США (1 місце), Китай (2 місце), Японія (3 місце). Україна у рейтингу країн світу за рівнем валового внутрішнього продукту у 2017 р. займала 61 місце серед 217 економік (таблиця 1) [2].

Таблиця 1. Рейтинг країн світу за рівнем валового національного продукту у 2017 р.

Економіка	Рейтинг	Економіка	Рейтинг
США	1	Росія	11
Китай	2	Польща	23
Японія	3	Казахстан	55
Німеччина	4	Марокко	59
Великобританія	5	Ангола	60
Франція	6	Україна	61
Індія	7	Еквадор	62
Італія	8	Словаччина	63
Бразилія	9	Узбекистан	67

Таким чином, Україна за рівнем валового національного продукту помітно відстає від потужних та високорозвинених країн світу. Дані таблиці 2 свідчать, що у 2017 р. розмір валового внутрішнього продукту України був у 184,1 раза меншим ніж у США, у 18,6 раза ніж у Бразилії. В той же час розмір валового внутрішнього продукту України виявився у 1730,3 раза більший ніж у Тувалу, який займає останню позицію в рейтингу. В цілому валовий внутрішній продукт України (98 629 млн. \$) становить 0,13 % від валового внутрішнього продукту світу (76 671 787 млн. \$).

Таблиця 2. Співвідношення валового національного продукту України та високорозвинених країн світу у 2017 р.

Країни	Розмір валового національного продукту, млн. \$	Відношення до валового національного продукту в Україні
США	18 153 487	184,1
Китай	11 393 571	115,5
Японія	4 825 207	48,9
Німеччина	3 609 439	36,6
Великобританія	2 782 338	28,2
Франція	2 605 813	26,4
Індія	2 220 043	22,5
Італія	1 914 131	19,4
Бразилія	1 835 993	18,6
Україна	98 629	1
Тувалу	57	0,0006

За рейтингом глобальної конкурентоспроможності нині світовими лідерами є Швейцарія (1 позиція), США (2 позиція) та Сінгапур (3 позиція). Україна за даним показником займає 81 місце (таблиця 3) [3].

Таблиця 3. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності у 2017-2018 рр.

Країна	Рейтинг	Країна	Рейтинг
Швейцарія	1	Норвегія	11
США	2	Данія	12
Сінгапур	3	Польща	39
Нідерланди	4	Латвія	54
Німеччина	5	Таджикистан	79
Гонконг	6	Бразилія	80
Швеція	7	Україна	81
Великобританія	8	Бутан	82
Японія	9	Греція	87

Найближчими сусідами України за показником глобальної конкурентоспроможності виявились Бразилія (80 позиція) та Бутан (82 позиція). І хоча протягом останнього часу Україні вдалося підвищити рівень своєї конкурентоспроможності з 85 позиції у 2016-2017 рр. до 81 позиції у 2017-2018 рр., однак її рівень є незадовільним.

Інформативним показником, котрий може охарактеризувати

національну економіку, є індекс процвітання країн світу, який вимірює досягнення країн світу з точки зору благополуччя і процвітання (таблиця 4) [4].

Таблиця 4. Рейтинг процвітання країн світу у 2016 р.

Країна	Рейтинг	Країна	Рейтинг
Нова Зеландія	1	Німеччина	11
Норвегія	2	США	17
Фінляндія	3	Японія	22
Швейцарія	4	Польща	34
Канада	5	Білорусь	98
Австралія	6	Ліван	105
Нідерланди	7	Сенегал	106
Швеція	8	Україна	107
Данія	9	Замбія	108

Дані таблиці 4 свідчать, що лідерами за рейтингом процвітання країн світу у 2016 р. були Нова Зеландія (1 місце), Норвегія (2 місце) та Фінляндія (3 місце). Україна в цьому рейтингу посіла 107 місце серед 149 країн світу. Найближчими сусідами України виявились Сенегал (106 місце) та Замбія (108 місце) [5].

Одним з основних завдань, які стоять перед урядом країни, є забезпечення належного рівня життя населення. Передумовою цього є високий рівень валового національного доходу в розрахунку на душу населення країни. Для порівняльної оцінки рівня життя українців можна скористатися даними рейтингу країн світу за рівнем валового національного доходу на душу населення, які визначаються Всесвітнім банком (таблиця 5) [6]. Таким чином у 2017 р. Україна у рейтингу країн світу за рівнем валового національного доходу на душу населення зайняла 158 місце серед 216 економік. За методологією Всесвітнього банку країни світу за рівнем національного доходу на душу населення поділяються на три групи: країни з високим рівнем доходу на душу населення (від 12 616 доларів і вище); країни з середнім рівнем доходу на душу населення (від 1,036 \$ до 12,615 \$); країни з низьким рівнем доходу на душу населення (від 1035 \$ і нижче).

Таблиця 5. Рейтинг країн світу за рівнем валового національного доходу на душу населення у 2017 р.

Економіка	Рейтинг	Економіка	Рейтинг
-----------	---------	-----------	---------

Монако	1	Макао	11
Ліхтенштейн	2	Ісландія	12
Нормандські острови	3	Данія	13
Бермуди	4	США	14
Острів Мен	5	Швеція	16
Норвегія	6	Нігерія	156
Швейцарія	7	Кірибаті	157
Гібралтар	8	Україна	158
Люксембург	9	Узбекистан	159

Оскільки у 2017 р. розмір валового національного доходу в розрахунку на душу населення в Україні становив 2310 \$, то це засвідчує приналежність національної економіки до країн з середнім рівнем доходу на душу населення. Однак в цілому така позиція в рейтингу засвідчує неналежний рівень життя населення України та його зубожіння, порівняно з високорозвиненими країнами світу (таблиця 6).

Таблиця 6. Співвідношення валового національного доходу на душу населення України та високорозвинених країн світу у 2017 р.

Економіка	Розмір валового національного доходу на душу населення, \$	Відношення до валового національного доходу на душу населення в Україні
Острів Мен	89 970	38,9
Норвегія	82 330	35,6
Швейцарія	81 240	35,2
Люксембург	76 660	33,2
Макао	68 030	29,5
Ісландія	56 990	24,7
Данія	56 730	24,6
США	56 180	24,3
Україна	2 310	1,0
Бурунді	280	0,1

Дані таблиці 6 свідчать, що в Україні у 2017 р. рівень валового національного доходу на душу населення був у 38,9 раза меншим ніж на острові Мен, в 24,3 раза менший ніж в США. Таким чином Україна за даним показником суттєво відстає від лідерів даного рейтингу. В той же час в Україні рівень валового національного доходу на душу населення у 8,3 раза більший ніж у Бурунді, країні яка посідає останнє місце в даному рейтингу.

Зважаючи на вищесказане перед урядом України стоїть нагальна проблема посилення національної економіки, підвищення рівня її конкурентоспроможності та добробуту населення. Для досягнення поставлених завдань нині відіграє важливу роль здатність національної економіки ефективно взаємодіяти з іншими країнами світу, її включеність до процесу глобалізації, спроможність до продукування інновацій. Оцінити рівень залучення національної економіки до процесу глобалізації можна за допомогою індексу глобалізації країн світу. Даний показник дозволяє оцінити масштаб інтеграції тієї чи іншої країни в світовому просторі. Результати вивчення індексу глобалізації країн світу свідчать, що Україна займає 45 позицію серед 193 країн світу (таблиця 7) [7].

Таблиця 7. Індекс глобалізації країн світу у 2017 р.

Країни	Рейтинг	Країни	Рейтинг
Нідерланди	1	США	27
Ірландія	2	Литва	32
Бельгія	3	Бахрейн	43
Австрія	4	Таїланд	44
Швейцарія	5	Україна	45
Данія	6	Сербія	46
Швеція	7	Йорданія	47
Великобританія	8	Росія	48
Франція	9	Грузія	65

Дані таблиці 7 засвідчують, що Україна не належним чином залучена до процесу глобалізації.

Потребує посилення і інноваційна діяльність в Україні. Так у рейтингу за глобальним індексом інновацій Україна посідає лише 50 місце (таблиця 8) [8].

Таблиця 8. Рейтинг країн світу за індексом інновацій у 2017 р.

Країни	Рейтинг	Країни	Рейтинг
Швейцарія	1	Франція	15
Швеція	2	Китай	22
Нідерланди	3	Польща	38
США	4	Туреччина	43
Великобританія	5	Греція	44
Данія	6	Росія	45
Сінгапур	7	Катар	49
Фінляндія	8	Україна	50

Німеччина	9	Таїланд	51
-----------	---	---------	----

Найближчими сусідами України за індексом інновацій є Катар (49 позиція) та Таїланд (51 позиція). Це засвідчує, що Україна помітно відстає в інноваційній сфері від високорозвинених країн світу.

На нашу думку, урядові України слід приділити увагу не лише залученню національної економіки до глобалізаційних процесів але і активізації інноваційної діяльності. В сучасному світі інновації виступають основним фактором досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності, оскільки вони забезпечують високу продуктивність факторів виробництва, конкурентні переваги в перспективних сферах та сильні позиції національних підприємств на світовому ринку [9]. При цьому увагу потрібно зосередити на переході національної економіки до високотехнологічних укладів. Зокрема на найближчу перспективу можна виділити наступні перспективні напрямки інноваційного розвитку національної економіки [10]: 1) енергетичні технології: альтернативна енергетика та ресурси, ядерні енергетичні системи, системи водневої енергетики, атомні технології; 2) біотехнології та сучасні аграрні технології: біотехнології, генетично модифіковані організми, синтетичні речовини, ГМО; 3) інформаційно-комунікаційні технології: хмарні технології, глобальний бездротовий інтернет, пошукові сервіси, дистанційний контроль, промисловий контроль, бізнес-додатки, кабельні технології, супутникові технології; 4) науки про життя: телемедицина, нанобіологія, біологічно імітуючі імплантати, стовбурові клітини; 5) робототехніка: робототехніка та технології штучного інтелекту; 6) нанотехнології та нові речовини й матеріали: функціональні наноструктури; нановимірювання та аналізування, композиційні матеріали; 7) радіоелектроніка: кремнієва, біо-, молекулярна, органічна та фотонна радіоелектроніка, цифрова та аналогова електроніка; 8) промислові технології: цифровий будинок, текстиль з унікальними характеристиками (інженерія багатофункціональних тканин), роботизовані безпілотні транспортні засоби, енергетичне обладнання для НДЕ, харчова промисловість на основі новітніх технологій; 9) аерокосмічні технології: дослідження космосу, моніторинг Землі, безпілотні аерокосмічні технології; **1**

транспортні та логістичні технології: технологія нової транспортної системи та безпеки дорожнього руху, автоматичні (безпілотні) транспортні пристрої, логістичні термінали; 11) рециркуляційні технології: системи рециркуляції води, повторне використання відходів; 12) технології поширення знань: система управління та виробництва знань, резервування масивів даних, запобігання стихійним лихам та їх попередження.

Висновки. Таким чином, уряду України слід приділити увагу залученню національної економіки до процесу глобалізації та активізації інноваційної діяльності. Це сприятиме посиленню її конкурентоспроможності на світовому ринку, дозволять підвищити рівень життя населення та забезпечать процвітання України у перспективі.

1. Самойлов О. Ф. Концепція «золотого мільярда» як теоретична основа глобалізації [Електронний ресурс] / О. Ф. Самойлов. – Режим доступу: <http://www.kyvu.edu.ua/vmv/v/p08/05.pdf>.

2. Рейтинг стран мира по уровню валового внутреннего продукта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdp-info>.

3. Рейтинг глобальной конкурентоспособности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>.

4. Рейтинг стран мира по уровню процветания [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/legatum-prosperity-index/info>

5. Рейтинг процветания стран мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/legatum-prosperity-index/info>.

6. Рейтинг стран мира по уровню валового национального дохода на душу населения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gni/rating-countries-gni-info>

7. Индекс глобализации стран мира по версии KOF [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index/info>.

8. Глобальный индекс инноваций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>.

9. Матюх С. А. Інновації як фактор міжнародної конкурентоспроможності країн / С. А. Матюх // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 4, Т. 1. – С. 278-281.

10. Форсайт економіки України середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. — Київ : НТУУ «КПІ», 2015. — 136 с.